

WICEPREZES
NAJWYŻSZEJ IZBY KONTROLI
Małgorzata Motylow

LPO.410.024.01.2021

Andrzej Romaniuk
Główny Inspektor
Jakości Handlowej Artykułów Rolno – Spożywczych
ul. Wspólna 30
00 – 930 Warszawa

WYSTĄPIENIE POKONTROLNE

P/21/086 Funkcjonowanie laboratoriów regionalnych finansowanych z budżetu państwa

I. Dane identyfikacyjne

Jednostka kontrolowana	Główny Inspektorat Jakości Handlowej Artykułów Rolno – Spożywczych (dalej: GIJHARS, Główny Inspektorat)
Kierownik jednostki kontrolowanej	Andrzej Romaniuk, Główny Inspektor Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, od 17 maja 2016 r. (dalej: Główny Inspektor)
Zakres przedmiotowy kontroli	Organizacja i finansowanie działalności laboratoryjnej GIJHARS
Okres objęty kontrolą	Lata 2019 – 2021 (I połowa), z wykorzystaniem dokumentów sprzed tego okresu, istotnych dla kontrolowanej działalności.
Podstawa prawna podjęcia kontroli	Art. 2 ust. 1 ustawy z dnia 23 grudnia 1994 r. o Najwyższej Izbie Kontroli ¹
Jednostka przeprowadzająca kontrolę	Najwyższa Izba Kontroli Delegatura w Poznaniu
Kontroler	Aleksandra Koszarek, starszy inspektor kontroli państwowej, upoważnienie do kontroli nr LPO/98/2021 z 14 czerwca 2021 r. (akta kontroli str. 1-2)

---

¹ Dz. U. z 2020 r. poz. 1200, dalej: ustawa o NIK

II. Ocena ogólna² kontrolowanej działalności

W okresie objętym kontrolą GIJHARS przejął część zadań Inspekcji Handlowej. Zmiany organizacyjne związane z przejściem tych zadań i włączeniem w struktury GIJHARS pięciu laboratoriów przejętych od UOKiK w lipcu 2020 r. zostały rzetelnie przygotowane i sprawnie przeprowadzone. Główny Inspektor zapewnił laboratoriom Inspekcji Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, funkcjonującym w strukturach organu centralnego (GIJHARS), odpowiednią, bieżącą obsługę administracyjną.

Główny Inspektor rzetelnie analizował zasadność funkcjonowania laboratoriów w strukturach Inspekcji i tam gdzie było to niezbędne, dokonał ich połączenia albo likwidacji. W kwietniu 2021 r. Główny Inspektor wprowadził specjalizację dla poszczególnych laboratoriów GIJHARS według klucza badanych grup artykułów rolno-spożywczych, co przyczyniło się do racjonalizacji wykorzystania zasobów laboratoriów Inspekcji. W opracowywanych wytycznych do planów kontroli uwzględnił natomiast możliwości analityczne laboratoriów.

W ramach kontroli urzędowej laboratoria GIJHARS wykonywały badania przy zastosowaniu akredytowanych (60-70%)³, a także nieakredytowanych metod badawczych. Stwierdzono przy tym nierównomierne obciążenie pracą w poszczególnych kwartałach roku w Laboratorium Specjalistycznym w Lublinie, które było wynikiem znacznych różnic w ilości dostarczanych w danym kwartale próbek do badań. Przerwy pomiędzy kolejnymi dostawami trwały, w badanym okresie, od 5 do nawet 21 dni, a liczba dostarczonych po przerwie próbek nie przekroczyła pięciu.

W I połowie 2021 r. 59% ogółu pracowników GIJHARS stanowili pracownicy laboratoriów, a na działalność laboratoryjną przeznaczono 51% wydatków. W kontrolowanym okresie występowała duża fluktuacja wśród pracowników laboratoriów (23 przypadki rozwiązania stosunku pracy, z czego aż 16 dotyczyło Laboratorium Specjalistycznego w Gdyni, przy czym staż pracy 12 z nich był mniejszy niż dwa lata). Przyczyną tego były niewystarczające – pomimo działań podejmowanych w tym zakresie przez Głównego Inspektora - środki finansowe na wynagrodzenia.

Znajdujące się na wyposażeniu laboratoriów urządzenia pozwalały na wykonywanie bieżących zadań Inspekcji, ale część z nich była nieaktywna ze względu na zły stan techniczny. Występowały przypadki awarii urządzeń pomiarowych powodujące konieczność wykonania badań w innych laboratoriach GIJHARS albo laboratoriach zewnętrznych. Natomiast niektóre z najdroższych urządzeń pomiarowych, w okresie objętym kontrolą, nie były wykorzystywane do badań laboratoryjnych wykonywanych w ramach kontroli urzędowej, oceny jakości handlowej i na zlecenie agencji wykonawczo-płatniczych. Spośród pięciu takich urządzeń znajdujących się w Centralnym Laboratorium w Poznaniu, dotyczyło to dwóch (zestaw do analizy izotopów stabilnych, chromatograf gazowy), a z sześciu w Laboratorium Specjalistycznym w Lublinie – jednego (sekwenator kapilarny).

² Najwyższa Izba Kontroli formułuje ocenę ogólną jako ocenę pozytywną, ocenę negatywną albo ocenę w formie opisowej.

³ W zbadanej próbie, w 2019 r. było to około 70%, a w 2020 i I połowie 2021 r. – około 60%.

III. Opis ustalonego stanu faktycznego kontrolowanej działalności

OBSZAR

Opis stanu faktycznego

1. Organizacja i finansowanie działalności laboratoriów GIJHARS

1.1 Bazę laboratoryjną GIJHARS⁴ stanowiło do dnia 30 czerwca 2020 r. Centralne Laboratorium w Poznaniu (dalej: CL w Poznaniu) oraz cztery laboratoria specjalistyczne w Białymstoku, Gdyni, Kielcach i Lublinie. Z dniem 1 lipca 2020 r.⁵ w struktury GIJHARS weszło dodatkowo pięć laboratoriów przejętych od UOKiK (w Poznaniu, Warszawie, Kielcach, Katowicach i Olsztynie), co związane było z przejęciem części zadań należących do Inspekcji Handlowej. Przejęte zadania obejmowały m.in.: nadzór nad jakością handlową artykułów rolno-spożywczych w obrocie detalicznym, kontrolę oznakowania wprowadzanych do obrotu produktów genetycznie zmodyfikowanych (GMO), kontrolę oznakowania genetycznie zmodyfikowanej żywności w zakresie wymagań unijnych, kontrolę prawidłowości wprowadzania do obrotu i oznakowania materiałów i wyrobów przeznaczonych do kontaktu z żywnością.

Z dniem 31 grudnia 2020 r. zlikwidowane zostało, przejęte od UOKiK, Laboratorium Specjalistyczne w Poznaniu⁶. Wszystkich pracowników likwidowanego laboratorium przejęło istniejące już w tej lokalizacji CL w Poznaniu. Decyzja o likwidacji laboratorium związana była także z tym, że remont zarówno pomieszczeń przejętego laboratorium, jak i samego budynku, w którym się ono znajdowało, wymagały znacznych nakładów finansowych⁷. Rzeczowe składniki majątku ruchomego likwidowanego laboratorium zostały przeniesione m.in. do CL w Poznaniu oraz przekazane nieodpłatnie Wojewódzkiemu Inspektorowi Ochrony Roślin i Nasiennictwa w Poznaniu, Okręgowej Stacji Chemiczno – Rolniczej w Poznaniu, Instytutowi Chemii Ogólnej i Ekologicznej Politechniki Łódzkiej.

W Kielcach nadal utrzymywane były dwa laboratoria specjalistyczne GIJHARS, tj. dawne laboratorium UOKiK (przy ul. Sienkiewicza)⁸ oraz laboratorium funkcjonujące przed 1 lipca 2020 r. w strukturach GIJHARS (przy ul. Zagnańskiej), w którego budynku⁹ miał swoją siedzibę również WIJHARS w Kielcach. Główny Inspektor planował na dzień 1 stycznia 2022 r. przeniesienie laboratorium mieszczącego się przy ul. Sienkiewicza, do budynku przy ul. Zagnańskiej. Pismem z dnia 14 kwietnia 2021 r. wystąpił do Wojewody Świętokrzyskiego o umożliwienie WIJHARS w Kielcach przeprowadzki do nowej siedziby. W dniu 19 sierpnia 2021 r. Główny Inspektor wypowiedział WIJHARS w Kielcach umowę użyczenia pomieszczenia (przy ul. Sienkiewicza), ze skutkiem na dzień 30 listopada 2021 r. Planowana restrukturyzacja (scalenie bazy laboratoryjnej GIJHARS w Kielcach) została zaprezentowana w trakcie przeglądów zarządzania w tych laboratoriach. Naczelnik Wydziału LS w Kielcach (dawne laboratorium UOKiK) oraz Kierownik LS

⁴ Załącznik do Zarządzenia Głównego Inspektora Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych nr 4/2015 z 6 sierpnia 2015 r. w sprawie ustalenia Regulaminu Organizacyjnego GIJHARS.

⁵ W związku z ustawą z dnia 23 stycznia 2020 r. o zmianie ustawy o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. poz. 285).

⁶ Zarządzenie Głównego Inspektora Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych nr 4/2020 z 24 września 2020 r. w sprawie zmiany w Regulaminie Organizacyjnym GIJHARS.

⁷ Szacowane koszty inwestycji, w tym m. in. remont elewacji frontowej i podwórzowej, izolacja piwnic, remont podwórza wyniosły 823,3 tys. zł i dotyczyły wszystkich użytkowników budynku, tj. GIJHARS, Wojewódzkiego Inspektoratu Inspekcji Handlowej (dalej: WIH) oraz Orkiestry Kameralnej Polskiego Radia Amadeus (za wyjątkiem kwoty 141,6 tys. zł dotyczącej WIH).

⁸ Pomieszczenia zajmowane na podstawie umowy użyczenia z 18 sierpnia 2020 r. zawartej z Wojewódzkim Inspektorem Inspekcji Handlowej w Kielcach.

⁹ Będącego w trwałym zarządzie GIJHARS.

w Kielcach zostali zobowiązani do przedstawienia do 30 września 2021 r. nowej struktury organizacyjnej laboratorium oraz określenia prac koniecznych do wykonania.

(akta kontroli str. 70-139, 1988-1999, 2002-2003, 2173, 3501-3508, 3709-3736, 3894-3898)

1.2 CL w Poznaniu oraz laboratoria specjalistyczne podlegały służbowo Zastępcy Głównego Inspektora¹⁰. Koordynacją oraz nadzorem nad działalnością laboratoriów zajmowało się Biuro Orzecznictwa, Legislacji i Laboratoriów (dalej: BOL). Nadzór w zakresie systemu zarządzania jakością w laboratoriach pełnił Pełnomocnik ds. Systemu Zarządzania Jakością w Laboratoriach GIJHARS, a współpraca w zakresie doskonalenia systemu zarządzania w laboratoriach należała do Dyrektora Generalnego.

Do zadań BOL w zakresie koordynacji i nadzoru nad działalnością laboratoriów należały m.in.:

- analiza projektów planów analitycznych, opracowanych przez Biuro Kontroli Jakości Handlowej Inspektoratu, dotyczących poszczególnych działań kontrolnych oraz opracowanie planów działań laboratoryjnych z uwzględnieniem zakresu i ilości próbek do analizy;
- ustalanie zasad współpracy laboratoriów Inspektoratu z WIJHARS;
- przygotowanie kwartalnych oraz rocznych sprawozdań i analiz działalności laboratoriów;
- gromadzenie i aktualizacja danych dotyczących poszczególnych laboratoriów;
- koordynowanie i monitorowanie prac w laboratoriach związanych z rozszerzeniem możliwości analitycznych oraz zakresów akredytacji;
- współpraca z Pełnomocnikiem ds. Systemu Zarządzania Jakością w laboratoriach GIJHARS w zakresie tworzenia i aktualizacji ujednoczonego systemu zarządzania w laboratoriach.

Obsługa kadrowa, finansowa, administracyjna i prawna - nie uległa zmianie w związku z przejęciem dodatkowych laboratoriów od UOKiK i była przypisana do następujących komórek organizacyjnych GIJHARS: Biura Kadr i Szkoleń, Biura Budżetowo – Rachunkowego, Biura Administracji, Radcy Prawnego.

Obsługę informatyczną laboratoriów (z wyłączeniem tych przejętych od UOKiK) świadczyły firmy zewnętrzne na podstawie zawartych umów. Nowo przejęte laboratoria nie były objęte tymi umowami, a zlecenie prac informatycznych i niezbędnych napraw było uzależnione od bieżących potrzeb. W okresie od 1 lipca 2020 r. do 30 czerwca 2021 r. na ww. usługi informatyczne świadczone dla laboratoriów przejętych od UOKiK, GIJHARS wydatkował 3 610,05 zł. Zlecone prace dotyczyły napraw urządzeń wielofunkcyjnych w LS w Kielcach i Olsztynie.

(akta kontroli str. 14-67, 2758-2874, 2876-2882, 3083-3087, 3120-3123)

Inspektorat w ramach bieżącej organizacji prac laboratoriów, w tym w związku z dokonaną reorganizacją działalności laboratoryjnej:

- corocznie ustalał ich możliwości analityczne dotyczące liczby analizowanych próbek w ramach kontroli urzędowej, biorąc pod uwagę temat/przedmiot kontroli,

---

¹⁰ Załącznik nr 1 i 2 do zarządzenia Głównego Inspektora Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych nr 9/2016 z 21 listopada 2016 r. w sprawie ustalenia schematu organizacyjnego oraz podziału kompetencji między poszczególnych członków kierownictwa Głównego Inspektoratu Jakości Handlowej Artykułów Rolno-Spożywczych, zmienione następnie zarządzeniami: nr 3/2020 z 29 maja 2020 r., nr 6/2020 z 18 listopada 2020 r.

produkty poddane kontroli, planowaną do skontrolowania liczbę próbek oraz planowane do wykonania analizy,

- sporządzał kwartalne wytyczne do planu kontroli określając m.in. przedmiot kontroli, produkty poddane kontroli, liczbę próbek, które należy pobrać oraz laboratorium do którego należy skierować próbki, uwzględniając przy tym zadeklarowane możliwości analityczne laboratoriów,
- opracował obowiązujący od 1 kwietnia 2021 r. wykaz specjalizacji wszystkich laboratoriów,
- dokonywał corocznego centralnego przeglądu zarządzania laboratoriów oraz laboratoryjnego przeglądu zarządzania w poszczególnych laboratoriach,
- sporządzał kwartalne i roczne sprawozdania z działalności laboratoriów,
- dokonał przeglądu dokumentacji systemowej i opracował ujednoliconą dokumentację systemu zarządzania w laboratoriach GIJHARS.

W laboratoriach Głównego Inspektoratu w latach objętych kontrolą dokonano rozszerzenia i uaktualnienia zakresów akredytacji badanych artykułów rolno-spożywczych. Dokonywane były również ograniczenia zakresów akredytacji wynikające m.in. ze zmian personalnych w laboratoriach, braku zleceń na wykonywanie badań, zmian w zakresie specjalizacji laboratoriów, czy braku kompetencji do wykonywania niektórych badań (np. ph w świecach i zniczach, zawartości amoniaku w produktach do koloryzacji włosów).

(akta kontroli str. 414-819, 821-1380, 1978-1985, 1988-1999, 3899-3908)

Z informacji podanych przez kierowników LS w Olsztynie i Katowicach oraz CL w Poznaniu wynika, że integracja przejętych laboratoriów ze strukturami Inspektoratu nie miała znaczącego wpływu na pracę laboratoriów, a plany kontroli realizowane były na bieżąco. Ponadto podjęto działania celem ujednoczenia dokumentacji systemu zarządzania oraz opracowano i wprowadzono specjalizację laboratoriów.

(akta kontroli str. 1382-1383, 1385-1386, 1391-1392)

1.3 Zastępca Głównego Inspektora podała, że do GIJHARS nie zgłaszał się żaden podmiot w sprawie wykorzystania zasobów laboratoryjnych w celach związanych z pandemią COVID-19. Zasoby laboratoryjne Inspektoratu nie były wykorzystywane w związku z pandemią – są dostosowane do wykonywania badań w zakresie jakości handlowej artykułów rolno – spożywczych. Podała również, że Inspektorat nie poniósł nakładów na zasoby laboratoryjne celem wykorzystania ich w czasie pandemii, nie jest również w posiadaniu wiedzy, czy zasoby te nadają się do działań pandemicznych, a także, iż GIJHARS nie dysponuje zasobami ludzkimi w zakresie ewentualnego wykorzystania badań związanych z pandemią.

(akta kontroli str. 1988-1998)

2.1 Zatrudnienie w GIJHARS w latach 2019-2021 (I połowa) wynosiło:

- według stanu na 31 grudnia 2019 r. ogółem 221 osób (214,17 etatów)¹¹, w tym 95 osób (95 etatów) na stanowiskach laborantów i 10 osób (8,08 etatów) na stanowiskach obsługi administracyjnej laboratoriów,
- według stanu na 31 grudnia 2020 r. ogółem 267 osób (259,67 etatów)¹², w tym 142 osoby (141,63 etaty) na stanowiskach laborantów i 16 osób (13,33 etatów) na stanowiskach obsługi administracyjnej laboratoriów,

¹¹ Stan zatrudnienia ogółem na dzień 30 czerwca 2019 r. wynosił 224 osoby (217,17 etatów), w tym 95 laborantów (tyle samo etatów) i 10 osób (8,08 etatów) na stanowiskach obsługi administracyjnej laboratoriów.

- według stanu na 30 czerwca 2021 r. ogółem 258 osób (251,42 etatów), w tym 136 osób (135,88 etatów) na stanowiskach laborantów i 16 osób (13,58 etatów) na stanowiskach obsługi administracyjnej laboratoriów.

(akta kontroli str. 1976)

Pracownicy laboratoriów GIJHARS stanowili 48% ogółu pracowników (po przejęciu laboratoriów UOKiK – 59%). W związku ze zmianami strukturalnymi dokonanymi z dniem 1 lipca 2020 r. GIJHARS przejął 53 pracowników (i trzy wakaty), z tego jedna osoba zatrudniona była poprzednio w Departamencie Inspekcji Handlowej UOKiK (po restrukturyzacji - w Biurze Kontroli Jakości Handlowej GIJHARS), a 52 osoby w laboratoriach.

W latach 2019 – 2021 (I połowa) stosunek pracy został rozwiązany z 23 pracownikami laboratoriów (w latach 2019-2020 – po dziewięć osób, w I połowie 2021 r. – pięć). Dotyczyło to: 16 osób zatrudnionych w LS w Gdyni, czterech w CL w Poznaniu oraz po jednej w LS w Białymstoku, Katowicach i Kielcach.

Staż pracy 12 spośród ww. 23 osób wynosił poniżej dwóch lat, a łączny koszt szkoleń tych 12 pracowników wyniósł 19 834,94 zł. Główny Inspektor wyjaśnił, że w pismach pracowników dotyczących rozwiązania stosunku pracy z innymi przyczyn niż przejście na emeryturę, nie były wskazane powody rozwiązania stosunku pracy, natomiast z ustnych informacji przekazanych przez kierowników laboratoriów wynika, że takimi przyczynami były niskie wynagrodzenia lub sprawy osobiste.

Przeprowadzane w GIJHARS nabory na stanowiska laborantów przedstawiały się następująco:

- w 2019 r. ogłoszono 13 naborów (w tym jeden na dwa stanowiska); dziewięć rozstrzygnięto zatrudnieniem pracownika, w dwóch nie wyłoniono kandydata, a dwa nabory zostały anulowane;
- w 2020 r. ogłoszono sześć naborów (w tym trzy na dwa stanowiska) i wszystkie rozstrzygnięto zatrudnieniem pracownika;
- w 2021 r. (I połowa) ogłoszono trzy nabory; w jednym zatrudniono pracownika, a w dwóch nie wyłoniono kandydata.

W 14% przypadków poszukiwania pracownika na stanowisko laboranta w ramach ww. naborów nie zakończyło się zatrudnieniem, w tym w trzech - żadna z osób nie spełniała ustalonych wymagań, a w jednym - wybrana osoba zrezygnowała z zatrudnienia.

(akta kontroli str. 2000-2056, 2169-2172, 3083-3087, 3501-3503, 3894-3896)

2.2 Do najdroższych urządzeń laboratoryjnych służących do badań analitycznych, zgodnie z zakresem akredytacji (nr AB 370), będących na wyposażeniu CL w Poznaniu należały (stan na 30 czerwca 2021 r.):

- trzy chromatografy gazowe, według ewidencji środków trwałych zakupione w 2012 r., 2015 r. i 2004 r.;
- pięć chromatografów cieczowych, według ewidencji środków trwałych zakupione w 2015 r., 2020 r. (przejęty po byłym laboratorium UOKiK), 2006 r. i 2004 r.;
- spektrofotometr, według ewidencji środków trwałych zakupiony w 2004 r.

---

¹² Stan zatrudnienia na dzień 30 czerwca 2020 r. wynosił 214 osób (206,29 etatów), w tym 89 laborantów (88,75 etatów) i 10 osób (8,08 etatów) na stanowiskach obsługi administracyjnej laboratoriów.

W LS w Lublinie do takich urządzeń należały chromatografy cieczowe, według ewidencji środków trwałych zakupione w 2015 r., 2017 r. i 2004 r. oraz spektrofotometr według ewidencji środków trwałych zakupiony w 2015 r.

Najstarszymi zaewidencjonowanymi urządzeniami służącymi celom badawczym były:

- w CL w Poznaniu: cieplarka według ewidencji środków trwałych zakupiona w 1990 r., waga według ewidencji środków trwałych zakupiona w 1991 r. oraz wagi analityczne i techniczne według ewidencji środków trwałych zakupione w 1992 r.;
  - w LS w Lublinie: wirówka i piec na gorące powietrze według ewidencji środków trwałych zakupione w 1999 r. oraz młyn walcowy, przepływomierz cyfrowy, gęstościomierz zbożowy według ewidencji środków trwałych zakupiony w 2003 r.
- (akta kontroli str. 1783-1798, 1831-1843)

W latach 2019 – 2020 wydatki na zakupy inwestycyjne (sfinansowane wyłącznie ze środków własnych GIJHARS) wyniosły:

- w CL w Poznaniu w 2019 r. - 251,4 tys. zł (zakupiony został m.in. dwuwiązkowy spektrofotometr za kwotę 62,7 tys. zł, mikroskop optyczny za kwotę 91 tys. zł, młynek nożowy za kwotę 42,4 tys. zł) oraz 50,6 tys. zł w 2020 r. (zakupiony został generator pary do destylarki za kwotę 12 tys. zł i generator wodoru za kwotę 38,6 tys. zł),
- w LS w Lublinie w 2019 r. - 1 154,2 tys. zł (zakupiony został m.in. sekwenator kapilarny za kwotę 699,9 tys. zł, automatyczne urządzenie do nakładania próbek za kwotę 126,7 tys. zł, młyn ultraodśrodkowy za kwotę 64,4 tys. zł, refraktrometr cyfrowy za kwotę 46,8 tys. zł) oraz 127,5 tys. zł w 2020 r. (zakupiony został m.in. autoklaw za kwotę 26,6 tys. zł i konduktometr za kwotę 15,6 tys. zł).

W I połowie 2021 r. GIJHARS nie poniósł wydatków na zakupy inwestycyjne.

(akta kontroli str. 1766-1771, 1866-1873)

Na remonty, konserwacje, naprawy wyposażenia i urządzeń znajdujących się w laboratoriach w Poznaniu i Lublinie¹³, w tym sprzętów laboratoryjnych wydatkowano:

- w 2019 r. – 370,8 tys. zł w CL w Poznaniu i 102,9 tys. zł w LS w Lublinie,
- w 2020 r. – 220,9 tys. zł w CL w Poznaniu i 72 tys. zł w LS w Lublinie,
- w 2021 r. (I połowa) – 50,8 tys. zł w CL w Poznaniu i 76,7 tys. zł w LS w Lublinie.

(akta kontroli str. 1951-1952, 2623-2633)

Na stanie CL w Poznaniu i LS w Lublinie znajdowały się następujące urządzenia, które były nieaktywne z uwagi na ich zły stan techniczny: spektrometr absorpcji atomowej, cieplarka, aparat do mineralizacji Kjeldahla, zestaw do oznaczania zawartości tłuszczu Gerhardt, elektroniczna waga laboratoryjna Sartorius, system oczyszczania wody Milli-Q Gradien. Ww. urządzenia wyprodukowane lub zakupione były w roku: 1990, 1997, 2002 i 2003 i przeznaczone zostały (poza spektrometrem absorpcji atomowej – opis w pkt 3.2 Wystąpienia) do likwidacji.

Na stanie wyposażenia tych laboratoriów nie znajdowały się urządzenia nieaktywne ze względu na zmianę zakresu akredytacji.

(akta kontroli str. 3576-3577)

W okresie objętym kontrolą zlikwidowano całkowicie umorzony sprzęt laboratoryjny o wartości początkowej:

- w CL w Poznaniu - 1 268,5 tys. zł, w tym m. in.: chromatograf, polarymetr, zestaw do miareczkowania, aparat do oznaczania białka, bomba kalorymetryczna;

¹³ W ewidencji księgowej GIJHARS na koncie 130-0-427001 *Rachunek bieżący jednostki/Wydatki/Usługi remontowe konserwacje naprawy*, ewidencjonowane były wydatki dotyczące zarówno sprzętów laboratoryjnych jak i innych urządzeń stanowiących wyposażenie laboratoriów, w tym m.in. rolet antywłamaniowych, centrali telefonicznych, dźwigów osobowo-towarowych, klimatyzacji.

- w LS w Lublinie - 14,8 tys. zł, w tym m.in.: polarymetr automatyczny, homogenizator, kalorymetr.
(akta kontroli str. 1396-1399, 1434-1435, 1775-1777)

2.3 Główny Inspektor nie ustalił maksymalnych terminów sporządzania i przekazywania wyników przeprowadzonych badań. Terminy te nie zostały ustalone także w kwartalnych planach kontroli określających liczbę próbek do pobrania przez WIJHARS.

Główny Inspektor wyjaśnił, że czas przeprowadzanych badań wynika z dokumentów normalizacyjnych (tj. czasu niezbędnego do ich przeprowadzenia zgodnie z metodologią badań), ale także przepustowości urządzeń, na których są wykonywane, czy obciążenia poszczególnych laboratoriów realizowanymi zadaniami. Natomiast sprawozdania z badań wydawane są bez zbędnej zwłoki.

(akta kontroli str. 821-980, 3576-3577)

Analiza czasu wykonywanych badań laboratoryjnych przeprowadzona na próbie 100 badań wykonanych w CL w Poznaniu w latach 2019-2021 (I połowa)¹⁴, wykazała, że:

- w dniu pobrania dostarczono do CL w Poznaniu 16 próbek;
- od jednego do dziesięciu dni od pobrania dostarczono 74 próbki;
- od jedenastu do dwudziestu dni od pobrania dostarczono 4 próbki (w jednym przypadku badanie dotyczyło wtórnika w analizie odwoławczej);
- kolejnych sześć próbek dostarczonych zostało:
  - 30 dnia od pobrania (jeden przypadek, próbka pobrana przez rzeczoznawcę wraz z wnioskiem o ocenę jakości handlowej artykułu rolno-spożywczego została przekazana do WIJHARS 29 dni po pobraniu);
  - 33 dnia od pobrania (jeden przypadek, dotyczył badania wtórnika w analizie odwoławczej);
  - 35 dnia od pobrania (dwa przypadki, w tym jeden dotyczył badania wtórnika w analizie odwoławczej, a w drugim próbka dostarczona z LS w Kielcach w ramach podzlecenia i dotyczyła oznaczenia obecności tłuszczu obcego metodą chromatografii gazowej z detekcją płomieniowo - jonizacyjną (GC-FID);
  - 38 dnia od pobrania (jeden przypadek, próbka pobrana przez rzeczoznawcę wraz z wnioskiem o ocenę jakości handlowej artykułu rolno-spożywczego została przekazana do WIJHARS 36 dni po pobraniu);
  - 77 dnia od pobrania (jeden przypadek, dotyczył badania wtórnika w analizie odwoławczej).

W dostarczonych do CL w Poznaniu próbkach zbadane zostały 433 cechy danego przedmiotu (oznaczenia), w tym:

- 34 oznaczenia wykonane zostały w dniu przyjęcia próbki do CL w Poznaniu,
- pozostałe, od jednego do 46 dni, od dnia przyjęcia próbki.

Do badań, których czas wykonywania był najdłuższy (powyżej 20 dni od dnia przyjęcia próbki do laboratorium) należały:

- a) wskazane oznaczenia w oliwie w oliwek¹⁵, odpowiednio: 46, 42 i 39 dni;
- b) oznaczenie w oleju lnianym nierafinowanym, nieoczyszczonym, z pierwszego tłoczenia, tłoczonym na zimno zawartości stigmastadienów (25 dni);

¹⁴ Po 40 próbek zbadanych w latach 2019-2020, co stanowiło odpowiednio 3,23% i 4,04% próbek przyjętych do CL w Poznaniu oraz 20 próbek zbadanych w I półroczu 2021 r., co stanowiło 4,2% przyjętych próbek.

¹⁵ Zawartości: 2-monopalmitynianu glicerolu; cholesterolu, Brassicasterolu, Campesterolu, Stigmasterolu, APP β -sitosterol (=delta - 5,23-stimastadienol+klerosterol+beta-sitosterol+sitostanol+delta-5-avenasterol+delta-5,24 stigmastadienol), Delta 7-Stigmasterol, całkowitej zawartości steroli, zawartości erytrodiolu i uvaolu; stigmastadienów.

- c) oznaczenie w tłoczonym soku jabłkowym zawartości: kwasu cytrynowego i ekstraktu bezcukrowego (po 22 dni) oraz zawartości popiołu (20 dni);
- d) oznaczenie w jogurcie naturalnym: liczby charakterystycznych drobnoustrojów - liczby *Streptococcus thermophilus* (22 dni) oraz liczby *Lactobacillus delbrueckii* subspecies *bulgaricus* (23 dni);
- e) oznaczenie w makaronie bezglutenowym kukurydzianym zawartości glutenu (22 dni).

Osoba pełniąca obowiązki kierownika CL w Poznaniu wyjaśniła, że czas badania warunkowany jest specyfiką badania (czasem ich wykonywania, koniecznością badania próbki w ostatnim dniu przydatności produktu do spożycia lub przygotowania pomieszczenia, w którym jednocześnie nie mogą być wykonywane inne analizy), kolejnością wykorzystania jednego chromatografu do wykonania różnych oznaczeń, kumulowaniem próbek w celu ekonomicznego wykorzystania odczynników.

Wyniki badań z analizowanej próby przekazywane były do 16 dni od dnia zakończenia badań (wykonania ostatniego oznaczenia w badanej próbce) i do 49 dni od dnia przyjęcia próbki do laboratorium (najdłuższe terminy wydawania sprawozdań z badań dotyczyły tych próbek, w których czas wykonywania oznaczeń był najdłuższy).

Pełniąca obowiązki kierownika CL w Poznaniu wyjaśniła, że po wykonaniu oznaczeń są one sprawdzane przez kierowników pracowni, którzy sporządzają stwierdzenia zgodności, a następnie dokonywane jest ponowne sprawdzenie. W przypadkach badania wtórników próbek, wykonywane były badania porównawcze w innym laboratorium GIJHARS i oczekiwano na wynik tych badań. Podała również, że czas wydania sprawozdania uzależniony jest od liczby próbek dostarczanych do laboratorium.

(akta kontroli str. 2675-2709,2731, 2740-2748, 3871-3893)

W analizowanej próbce spośród:

- 40 próbek badanych w CL w Poznaniu w 2019 r. 138 oznaczeń wykonanych zostało metodą akredytowaną (70,1%), 59 (29,9%) – nieakredytowaną,
- 40 próbek badanych w CL w Poznaniu w 2020 r. 108 oznaczeń wykonanych zostało metodą akredytowaną (62,4%), 65 (37,6%) – nieakredytowaną,
- 40 próbek badanych w CL w Poznaniu w 2019 r. 38 oznaczeń wykonanych zostało metodą akredytowaną (60,3%), 25 (39,7%) – nieakredytowaną.

(akta kontroli str. 2719-2720)

3.1 Łączna liczba próbek zbadanych w laboratoriach GIJHARS w 2020 r. stanowiła 90% liczby próbek w 2019 r. I tak:

a) w 2019 r. zbadano łącznie 5 238 próbek i wykonano 28 207 oznaczeń¹⁶ (22 976 w pracowniach analiz klasycznych, 2 905 w pracowniach analiz instrumentalnych, 368 w pracowniach PCR, 541 w pracowniach mikrobiologii, 1 417 w pracowni sensorycznej); badania laboratoryjne realizowane w ramach urzędowej kontroli żywności stanowiły 97% ogółu próbek (98% ogółu oznaczeń), w ramach oceny jakości handlowej – 2% próbek (1% oznaczeń), w ramach zadań zleconych przez agencje płatniczo – wykonawcze (KOWR i ARiMR) – 1% próbek (1% oznaczeń);

b) w 2020 r. w laboratoriach zbadano 4 737 próbek i wykonano 28 055 oznaczeń (24 451 w pracowniach analiz klasycznych, 1 328 w pracowniach analiz instrumentalnych, 603 w pracowniach PCR, 509 w pracowniach mikrobiologii i 1 164

¹⁶ W sprawozdaniach ujmowane są wszystkie fizycznie wykonane oznaczenia, nie są wliczane wartości wyliczane matematycznie (tzw. parametry z wylczenia/obliczenia).

w pracowni sensorycznej); badania laboratoryjne realizowane w ramach urzędowej kontroli żywności stanowiły 92% ogółu próbek (96% ogółu oznaczeń), w ramach oceny jakości handlowej – 3% próbek (2% oznaczeń), w ramach zadań zleconych przez agencje płatniczo – wykonawcze (KOWR i ARiMR) – 5% próbek (2% oznaczeń);

c) w 2021 r. (I półrocze) w laboratoriach zbadano 2 173 próbki i wykonano 11 317 oznaczeń (10 248 w pracowniach analiz klasycznych, 417 w pracowniach analiz instrumentalnych, 78 w pracowniach PCR, 239 w pracowniach mikrobiologii, 335 w pracowni sensorycznej); badania laboratoryjne realizowane w ramach urzędowej kontroli żywności stanowiły 93% ogółu próbek (94% ogółu oznaczeń), w ramach oceny jakości handlowej – 1% próbek (1% oznaczeń), w ramach zadań zleconych przez agencje płatniczo – wykonawcze (KOWR i ARiMR) – 5% próbek (5% oznaczeń).

(akta kontroli str. 414-516)

3.2 W CL w Poznaniu w poszczególnych latach objętych kontrolą zbadano łącznie¹⁷:

a) w 2019 r. - 1 189 próbek i wykonano 5 212 oznaczeń (3 037 w pracowni analiz klasycznych, 1 918 w pracowni analiz instrumentalnych i 257 w pracowni mikrobiologii);

b) w 2020 r. - 933 próbki i wykonano 4 261 oznaczeń (2 801 w pracowni analiz klasycznych, 1 314 w pracowni analiz instrumentalnych i 146 w pracowni mikrobiologii);

c) w 2021 r. (I półrocze) - 461 próbek i wykonano 2 238 oznaczeń (1 875 w pracowni analiz klasycznych, 247¹⁸ w pracowni analiz instrumentalnych i 116 w pracowni mikrobiologii).

W ramach badań biegłości/porównawczych zbadano w CL w Poznaniu odpowiednio: 67 próbek i wykonano 225 oznaczeń; 60 próbek i wykonano 253 oznaczenia; 37 próbek i wykonano 134 oznaczenia.

(akta kontroli str. 414-516)

Analiza wykorzystania pięciu wybranych urządzeń pomiarowych, spośród najdroższych, znajdujących się w CL w Poznaniu wykazała, że w całym okresie objętym kontrolą nie był wykorzystywany do badań zestaw do analizy izotopów stabilnych¹⁹ oraz chromatograf gazowy²⁰, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. W 2021 r. – z powodu awarii – nie był wykorzystywany spektrometr absorpcji atomowej oraz jeden z dwóch wybranych do badania chromatografów ciekowych - ze względu na ponowną weryfikację metody badawczej, kondycjonowanie i stabilizację warunków chromatografu. Łącznie – w ramach kontroli urzędowej, oceny jakości handlowej artykułów rolno - spożywczych, współpracy z KOWR i ARiMR, a także badaniach biegłości i porównawczych – wykonano następujące badania:

- na chromatografie ciekowym²¹ w latach 2019-2021 (I połowa) łącznie 86 próbek (w poszczególnych latach odpowiednio: 44, 29 i 13) i wykonano 135 oznaczeń²² (w poszczególnych latach odpowiednio: 70, 48 i 17) obejmujących 11 parametrów;
- na chromatografie ciekowym²³ w latach 2019-2020 (w I połowie 2021 r. nie wykonywano oznaczeń) zbadano 47 próbek (odpowiednio 23 i 24) i wykonano 59 oznaczeń (odpowiednio 26 i 33) obejmujących osiem parametrów;

¹⁷ W ramach kontroli urzędowej, oceny jakości, współpracy z KOWR i ARiMR.

¹⁸ W tym 12 oznaczeń podzleconych zostało do laboratorium specjalistycznego w Kielcach i jedno do laboratorium specjalistycznego w Gdyni.

¹⁹ Nr inwent. LP01-08-49, według ewidencji środków trwałych zakupiony w 2018 r., wartość początkowa 1 556 012,09 zł.

²⁰ Nr inwent. LP01-08-21, według ewidencji środków trwałych zakupiony w 2015 r., wartość początkowa 286 114,61 zł.

²¹ Nr inwent. LP01-05-174, według ewidencji środków trwałych zakupiony w 2006 r., wartość początkowa 396 873,25 zł.

²² Przyjęto zarówno oznaczenia wykonane fizycznie, jak i wynikające z matematycznych obliczeń.

²³ Nr inwent. PP01-05-85, według ewidencji środków trwałych zakupiony w 2004 r., wartość początkowa 314 690,15 zł.

- na spektrometrze absorpcji atomowej²⁴ w latach 2019-2020 (w I połowie 2021 r. nie wykonywano oznaczeń) zbadano łącznie 34 próbki (odpowiednio 33 i jedną próbkę) i wykonano 34 oznaczenia (wszystkie nieakredytowane), obejmujący jeden parametr - zawartość potasu, w latach 2019-2020 średnio miesięcznie wykonano 2,75 i 0,08 oznaczeń.

W sierpniu 2021 r., do CL w Poznaniu wpłynęło siedem próbek wódki w celu zbadania m.in. stosunku izotopowego węgla 13C/12C. Do badań użyty został zestaw do analizy izotopów stabilnych.

(akta kontroli str. 1400-1416, 2702 – 2718, 3515-3575)

Jak wyjaśniła była pełniąca obowiązki Kierownik CL w Poznaniu na spektrometrze absorpcji atomowej (niewykorzystywanym w 2021 r.) były w poprzednich latach wykonywane badania zawartości magnezu, wapnia i sodu. W latach 2011-2018 przeprowadzono badania około 170 próbek. W latach 2019 – 2020 badano zawartość potasu (odpowiednio w 33 i jednej próbce – była to próbka z kontroli granicznej). W 2020 r. nie było kontroli planowej i nie dokonywano analizy zawartości potasu. Urządzenie miało zostać wykorzystane w I półroczu 2021 r. w kontroli przetworów owocowo-warzywnych, ale uległo awarii. Awaria została stwierdzona 6 kwietnia 2021 r. podczas próby uruchomienia urządzenia w celu przygotowania go do pracy. Laboratorium uzyskało oferty naprawy albo zakupu nowego urządzenia przekazało do BOL z prośbą o decyzję w tej sprawie. Kierownik CL w Poznaniu podała, że laboratorium nie posiada innych urządzeń umożliwiających wykonywanie badań, które dotychczas wykonywane były na spektrometrze. Badania te są podzlecane do LS w Kielcach – było to w sumie 10 próbek artykułów na zawartość potasu.

Była p.o. kierownik CL w Poznaniu wyjaśniła, że chromatograf ciekawy (o numerze inwentarzowym PP01-05-85) w I połowie 2021 r. był wykorzystywany w celu przeprowadzania ponownej weryfikacji metody na oznaczanie alfa kwasów oraz ich homologów w granulatach i ekstraktach chmielu metodą wysokosprawnej chromatografii ciekawej z detektorem MWD. W miesiącach styczeń-marzec 2021 r. w ramach weryfikacji metody badawczej wykonano 287 analiz. W tym czasie chromatograf nie mógł być wykorzystywany do rutynowych badań ze względu na kondycjonowanie i stabilizację warunków chromatograficznych. Dodała, że w trakcie weryfikacji metody badawczej wykonywanej na jednym aparacie, rutynowe badania przeprowadzane są na innych chromatografach, wykorzystywanych w zależności od obciążenia analitycznego. Ponowna weryfikacja metody była konieczna ze względu na nadanie upoważnień analitycznych nowym pracownikom pracowni oraz rozszerzeniem zakresu akredytacji o nowy przedmiot badań, tj. produkty chmielowe. Podała, że dotychczas chromatograf ten był wykorzystywany do wykonywania zawartości 5-hydroksymetylofurfuralu (HMF), konserwantów (kwasu benzoowego, kwasu sorbowego), słodzików (acesulfamu K, aspartamu, sacharyny/sacharynianu sodu) oraz teobrominy. Wyjaśniła również, że wykonywanie analiz na konkretnym typie chromatografu zdeterminowane jest rodzajem detektora, co wiąże się z przypisaniem metod do konkretnych aparatów. Kierownik CL w Poznaniu wskazała, że oznaczenia wykonywane na chromatografach ciekawych wybranych do kontroli NIK, wykonywane były również na dwóch innych chromatografach (z detektorem DAD). W 2019 r. wykonano na tych czterech chromatografach ciekawych łącznie 768 oznaczeń (w tym 218 w ramach walidacji/weryfikacji metod), w 2020 r. - 1284 oznaczenia (w tym 1 072 w ramach walidacji/weryfikacji metod), a I połowie 2021 r. - 538 oznaczeń (w tym 421 w ramach walidacji/weryfikacji metod).

²⁴ Nr inwent. LP01-05-82, według ewidencji środków trwałych zakupiony w 2004 r., wartość początkowa 304 545,30 zł.

(akta kontroli str. 2731-2749, 3909)

Odnosząc się do tych wyjaśnień, NIK wskazuje jednak na relatywnie niewielkie obciążenie pracą urzędów pomiarowych objętych badaniem/niepełne wykorzystanie potencjału powyższych urzędów pomiarowych.

W kontrolowanym okresie wydatki na przeglądy, konserwacje, walidacje, zakup części zamiennych i naprawy ww. urzędów wyniosły:

- w 2019 r. - 82,9 tys. zł,
- w 2020 r. – 68,5 tys. zł,
- w 2021 r. (I połowa) – 2,8 tys. zł.

Przeglądy, walidacje i konserwacje wykonywane były cyklicznie nie rzadziej niż raz na dwa lata. Tryb postępowania z wyposażeniem pomiarowym i badawczym został określony w Procedurze Głównej PG-14 oraz Instrukcji Głównej IG-02 ujednoliconego systemu zarządzania funkcjonującego w laboratoriach GIJHARS.

(akta kontroli str. 2887-2892, 3082, 3899-3901)

W trakcie przeprowadzonych oględzin, analizy wykonywane były na jednym chromatografie cieczowym, a zestaw do analizy stosunku lekkich izotopów trwałych był w trakcie przygotowywania do przeprowadzenia badań próbek. Stwierdzono, że stan pomieszczeń i warunki środowiskowe dla sprzętu nie budziły zastrzeżeń.

(akta kontroli str. 2750-2753)

2.3 W SL w Lublinie w poszczególnych latach objętych kontrolą zbadano łącznie²⁵:

- a) w 2019 r. - 2 036 próbek i wykonano 9 992 oznaczenia;
- b) w 2020 r. - 1 726 próbek i wykonano 7 683 oznaczenia;
- c) w I poł. 2021 r. - 374 próbek i wykonano 1 920 oznaczeń.

W ramach badań biegłości/porównawczych zbadano odpowiednio: 55 próbek i wykonano 118 oznaczeń; 44 próbek i wykonano 162 oznaczenia; 25 próbek i wykonano 64 oznaczenia.

(akta kontroli str. 414-516)

Analiza wykorzystania sześciu urzędów, wybranych spośród najdroższych, znajdujących się w Lublinie wykazała, że całym okresie objętym kontrolą nie był wykorzystywany do badań sekwenator kapilarny²⁶, o czym szerzej w sekcji *Stwierdzone nieprawidłowości*. Chromatograf gazowy nie był wykorzystywany w 2020 r. i I połowie 2021 r. Łącznie - w ramach kontroli urzędowej, oceny jakości handlowej artykułów rolno - spożywczych, współpracy z KOWR i ARiMR, a także badaniach biegłości i porównawczych – wykonano następujące badania:

- na chromatografie cieczowym²⁷ w latach 2019 – 2021 (I połowa) zbadano łącznie 83 próbki (odpowiednio 46, 23 i 14) i wykonano 88 oznaczeń (kolejno 46, 23 i 19) obejmujących trzy parametry;
- na chromatografie cieczowym²⁸ w latach 2019-2021 (I połowa) zbadano 228 próbek (odpowiednio 110, 113 i 5 próbek) i wykonano 887 oznaczeń (odpowiednio 425, 450 i 12), obejmujących osiem parametrów;
- na chromatografie cieczowym²⁹ w latach 2019-2021 (I połowa) zbadano 105 próbek (odpowiednio 53, 48 i 4) i wykonano 412 oznaczeń (odpowiednio 215, 171 i 26), obejmujących 13 parametrów;

²⁵ W ramach kontroli urzędowej, oceny jakości, współpracy z KOWR i ARiMR.

²⁶ Nr inwent. LL01-08-71., o wartości początkowej 699 993 zł.

²⁷ Nr inwent. LL 01-08-18, według ewidencji środków trwałych zakupiony w 2015 r., wartość początkowa 396 908,70 zł.

²⁸ Nr inwent. LL 01-08-48, według ewidencji środków trwałych zakupiony w 2017 r., wartość początkowa 319 800 zł.

²⁹ Nr inwent. LL 01-05-60, według ewidencji środków trwałych zakupiony w 2004 r., wartość początkowa 241 101,98 zł.

- spektrofotometrze³⁰ w latach 2019-2021 (I połowa) zbadano 72 próbki (odpowiednio 19, 47 i 6) i wykonano 147 oznaczeń (odpowiednio 30, 91 i 26), obejmujących 14 parametrów;
- chromatografie gazowym³¹ w 2019 r. zbadano dwie próbki³², i wykonano dwa oznaczenia (nieakredytowane).

(akta kontroli str. 1436-1447, 2887-2892, 3080-3081)

W okresie objętym kontrolą wydatki na przeglądy (wykonywane cyklicznie, nie rzadziej niż raz na dwa lata) i naprawę ww. sześciu urządzeń wybranych do kontroli wyniosły:

- w 2019 r. - 62,2 tys. zł,
- w 2020 r. - 10,3 tys. zł,
- w 2021 r. (I połowa) 46,8 tys. zł.

(akta kontroli str. 3409-3449)

Dyrektor LS w Lublinie wyjaśniła, że oznaczenia wykonywane na urządzeniach objętych próbą nie były wykonywane na innych sprzętach posiadanych przez LS w Lublinie. Wyjaśniła także, że na sprzętach poddanych badaniu były wykonywane także badania w ramach: wewnętrznego potwierdzania wyników badań, weryfikacji/walidacji metod, wdrażania metod, szkolenia pracowników.

Na chromatografie gazowym (o numerze inwentarzowym LL01-05-1) w 2019 r. zbadano dwie próbki i wykonano dwa oznaczenia w ramach potwierdzenia ważności wyników badań. Chromatograf został zakupiony w 2003 r. W latach 2006-2007 wykorzystywany był do oznaczania olejków chmielowych, a od 2008 r. do oznaczania kwasu erukowego w rzepaku. Ilość wykonywanych badań jest zależna od ustalonych planów kontroli oraz liczby badań na potrzeby kontroli granicznej. Chromatograf może być także wykorzystywany do analizowania składników tłuszczowych żywności, tj. estrów kwasów tłuszczowych w tym kwasu erukowego i triglicerydów. Jak wyjaśniła laboratorium w Lublinie w zakresie swojej specjalizacji posiada nasiona oleiste w tym rzepak, w którym parametrem ocenianym jest kwas erukowy. Dodała, że laboratorium planuje uzyskać akredytację w tym parametrze. Obecnie czterech pracowników laboratorium posiada upoważnienie do obsługi ww. chromatografu gazowego (w tym jedna przebywa na urlopie macierzyńskim).

Na chromatografie cieczowym:

- o numerze inwentarzowym LL01-05-60 w latach 2019 – 2021 (I połowa) wykonano badania w ramach wewnętrznych potwierdzeń ważności wyników badań, łącznie 46 próbek i wykonano 184 oznaczenia;
- o numerze inwentarzowym LL01-08-18 w latach 2019 – 2021 (I połowa) wykonano badania w ramach wewnętrznych potwierdzeń ważności wyników badań oraz weryfikacji i wdrożenia metody, łącznie 136 próbek i wykonano 223 oznaczenia;
- o numerze inwentarzowym LL01-08-48 w latach 2019-2021 (I połowa) wykonano badania w ramach wewnętrznych potwierdzeń ważności wyników badań, weryfikacji i wdrożenia metod oraz szkolenia pracowników, łącznie 53 próbek i wykonano 181 oznaczeń.

Na spektrofotometrze (o nr inwentarzowym LL01-08-20) w ramach wewnętrznych potwierdzeń ważności wyników badań, weryfikacji, wdrożenia i sprawdzenia metody, sprawdzenia czystości wykonania badania 199 próbek i wykonano 330 oznaczeń.

(akta kontroli str. 3455-3450, 3910)

³⁰ Nr inwent. LL 01-08-20, według ewidencji środków trwałych zakupiony w 2015 r., wartość początkowa 48 774,99 zł.

³¹ Nr inwent. LL 01-05-1, według ewidencji środków trwałych zakupiony w 2004 r., o wartości początkowej 375 698,47 zł.

³² W latach 2020-2021 (I połowa) nie wykonywano oznaczeń.

Odnosząc się do tych wyjaśnień, NIK wskazuje jednak na relatywnie niewielkie obciążenie pracą urzędzeń pomiarowych objętych badaniem/niepełne wykorzystanie potencjału powyższych urzędzeń pomiarowych.

W trakcie przeprowadzonych oględzin, analizy wykonywane były na jednym chromatografie cieczowym, na pozostałych urządzeniach spośród ww. w tym czasie analiz nie wykonywano. Stwierdzono, że stan pomieszczeń i warunki środowiskowe dla sprzętu nie budziły zastrzeżeń.

(akta kontroli str. 3450-3451A)

Analiza rejestrów przyjęcia próbek do badań przez LS w Lublinie wykazała istnienie znacznych różnic w ilości dostarczanych do laboratorium próbek w poszczególnych kwartałach lat 2019-2021 (I połowa). I tak, w ramach kontroli urzędowej, oceny jakości handlowej, współpracy z KOWR, ARiMR lub innym organem oraz w ramach badań biegłości i porównawczych, do LS w Lublinie dostarczono:

- w 2019 r. – 236 próbek (I kwartał), 75 (II kwartał), 302 (III kwartał), 1 471 (IV kwartał);
- w 2020 r. – 190 (I kwartał), 61 (II kwartał), 210 (III kwartał), 1 325 (IV kwartał);
- w I poł. 2021 r. – 264 (I kwartał), 134 (II kwartał).

Stwierdzono także, że przerwy pomiędzy kolejnymi dostawami do LS w Lublinie próbek do badań wynosiły, w badanym okresie, od 5 do nawet 21 dni, a liczba dostarczonych - po przerwie - próbek nie przekroczyła pięciu.

(akta kontroli str. 2669-2672)

Główny Inspektor wyjaśnił, że: w przypadku przerw w dostawach próbek, laboratoria koncentrują się na zadaniach wynikających z posiadanej akredytacji. Laboratorium posiadające akredytację wykonuje wiele zadań związanych z utrzymaniem i doskonaleniem systemu zarządzania obejmujących prowadzenie, utrzymanie i archiwizowanie dokumentacji oraz zapisów dokumentujących funkcjonowanie systemu zarządzania, w tym działalności technicznej laboratorium. Wymagania systemu zarządzania obejmują większość aspektów działalności laboratorium m.in.: kompetencje i upoważnienia personelu, nadzór nad wyposażeniem pomiarowym i środowiskiem badań, nadzór nad wzorcami i odczynnikami, walidację i weryfikację metod z uwzględnieniem oceny niepewności pomiaru, wewnętrzne i zewnętrzne potwierdzenie ważności wyników, postępowanie z próbką do badań, obsługę klienta, raportowanie wyników, działania odnoszące się do ryzyk i szans, audyty wewnętrzne. Personel zobligowany jest do podnoszenia kwalifikacji i rozwoju zawodowego poprzez m.in. uczestnictwo w szkoleniach. Laboratorium zobowiązane jest do wdrażania i akredytacji nowych metod badawczych. W laboratorium wykonywanych jest szereg prac o charakterze zarządczym i administracyjnym, związanych m.in. z realizacją zakupów usług i dostaw, BHP, BDO, zarządzaniem personelem, dokumentacją czy infrastrukturą budynku oraz prowadzenie planowania i sprawozdawczości. Konieczne jest także wykonywanie zadań w ramach bieżącej współpracy z innymi komórkami organizacyjnymi. W przypadku braku próbek personel laboratorium może wykonywać wybrane zadania odnoszące się do wskazanych wyżej aspektów działalności laboratorium m.in.: wykonywać badania próbek, które wpłynęły wcześniej, wykonywać badania i inne prace (np. obliczenia, opracowanie raportów) związane z walidacją/weryfikacją metod, dokonywać przeglądu i archiwizacji dokumentacji i zapisów systemu zarządzania, uczestniczyć w szkoleniach, dokonywać przeglądu publikacji naukowych pod kątem wykrywania zafałszowań i możliwości wdrażania nowych metod badawczych, przygotowywać się do wdrożenia nowych zadań w laboratorium oraz okresowych ocen systemu zarządzania prowadzonych przez PCA. Na bieżąco wykonywane są prace o charakterze administracyjnym (np. zakupy usług i dostaw,

sprawozdawczość i planowanie) czy zarządczym (np. organizacja pracy personelu), które nie zależą od liczby czy braku próbek.

(akta kontroli str. 3578-3583)

3.4 Główny Inspektor nie analizował jednostkowego kosztu badania (oznaczenia) wykonanego danym urządzeniem przez GIJHARS oraz nie analizował wydatków na utrzymanie urządzeń pomiarowych, na których te badania były wykonywane. Jak wyjaśnił: Inspekcji nie jest znana żadna metodyka obliczenia kosztu badania (oznaczenia) oraz średniej miesięcznej kwoty wydatków związanych z utrzymaniem urządzenia. Inspekcja nie posiada wiedzy jakie składowe powinny zostać uwzględnione przy takim wyliczeniu i w jaki sposób. Bez znajomości jednoznacznej metodyki (szczegółowych wytycznych do obliczeń) w różnych laboratoriach GIJHARS koszty tych same parametrów (oznaczeń) mogą być oszacowane inaczej, a uzyskane kwoty różne. Obliczenia w ww. zakresie są bardzo trudne do wykonania ze względu na specyfikę pracy podanych urządzeń. Każde urządzenie jest inne i wykonanie analiz przy użyciu danego wyposażenia wymaga innego nakładu pracy, czasu, środków i innych czynników wpływających na jego pracę. Wykonanie analizy nie zawsze jest takie samo pod względem czasu, wykorzystania energii i odczynników (w tym gazów technicznych) i jest bardzo trudne do oszacowania kosztów. Należy mieć na uwadze, że ceny np. mediów, odczynników, wzorców, gazów technicznych, drobnego sprzętu do analiz, usług (np. wzorcowanie czy serwis) także ulegają zmianom. Dane, które ewentualnie będzie można uzyskać mogą być obciążone bardzo dużym błędem i nie będą mogły stanowić o rzeczywistych kosztach jednostkowego badania (oznaczenia) wykonanych danym urządzeniem oraz średniej miesięcznej kwoty wydatków związanych z utrzymaniem urządzenia. (...) Inspekcja wykorzystuje wskazany sprzęt laboratoryjny do realizacji zadań wynikających z ustawy o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych, kierując się potrzebami merytorycznymi oraz aktualnie opracowanymi programami kontroli w oparciu o oszacowane ryzyko. (...).

(akta kontroli str. 2755-2756)

4. Planowanie wydatków laboratoriów GIJHARS dokonywane było zgodnie z przyjętą Procedurą PG-S-10 Postępowanie przy realizacji zakupu towarów, usług i robót budowlanych, określającą m.in. tryb przygotowania rocznego planu wydatków budżetowych. Po ogłoszeniu ustawy budżetowej kierownicy laboratoriów otrzymywali od Dyrektora Biura Budżetowo-Rachunkowego GIJHARS informację o przydzielonej kwocie na bieżące wydatki. Na tej podstawie sporządzane były plany finansowe laboratoriów obejmujące wydatki bieżące, w tym m.in. zakup drobnego sprzętu laboratoryjnego, odczynników i gazów technicznych, energii, usług remontowych, opłat akredytacyjnych.

Wysokość rocznych środków finansowych na wydatki poszczególnych laboratoriów ustalana była na podstawie wykonania wydatków rzeczowych z roku ubiegłego oraz na podstawie potrzeb zgłoszonych przez poszczególne laboratorium. Opracowane zostały również plany inwestycji i zakupów inwestycyjnych na poszczególne lata objęte kontrolą, w oparciu o plany inwestycyjne i plany zakupów przygotowanych przez laboratoria.

(akta kontroli str. 1536-1765, 3501-3503)

Na koniec 2019 r. wykonanie planu wynosiło 99% planu po zmianach. Wykonanie planu wydatków za I półrocze 2020 r. wynosiło 35% planu po zmianach, a wydatki na działalność laboratoryjną stanowiły 41% łącznych wydatków GIJHARS. Wykonanie planu wydatków za II półrocze 2020 r. stanowiło 65% planu wydatków

po zmianach, a wydatki na działalność laboratoryjną stanowiły 56% łącznych wydatków GIJHARS. Wykonanie planu wydatków za I półrocze 2021 r. wynosiło 40% planu po zmianach, a wydatki na działalność laboratoryjną stanowiły 51% łącznych wydatków GIJHARS. Wydatki w I połowie 2021 r. wzrosły w porównaniu do I połowy 2020 r. o 32%, a wydatki na działalność laboratoryjną o 65%, co związane było głównie z przejęciem pięciu laboratoriów UOKiK.

(akta kontroli str. 139-141, 3501-3503)

W kontrolowanym okresie Główny Inspektor występował do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z wnioskami o zwiększenie środków na wydatki inwestycyjne w ramach zmiany planów wydatków budżetowych i przeniesienie środków między paragrafami. Zwiększenie środków na wydatki inwestycyjne wynikało głównie z mniejszych od zakładanych wydatków bieżących, wydatków na zakup usług remontowych, podróży służbowych i szkoleń.

W związku ze zwiększaniem zadań Inspekcji oraz niskim poziomem wynagradzania pracowników Inspekcji, Główny Inspektor zwracał się do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi³³ o zwiększenie liczby etatów i budżetu Inspekcji. W wyniku tego w 2019 r. przyznano GIJHARS dodatkowe środki na wynagrodzenia pracowników zatrudnionych w laboratoriach w wysokości 882 tys. zł. Ponadto z rezerwy celowej w 2019 r. przyznano dodatkowe środki na wynagrodzenia w łącznej wysokości 546 tys. zł.

W następstwie zmian wprowadzonych ustawą o zmianie ustawy o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych z 2020 r. Główny Inspektor wnioskował o zwiększenie etatów (o osiem) w biurach GIJHARS. Ponadto ustalony dla GIJHARS na lata 2020-2021 roczny limit wydatków majątkowych w wysokości 1 mln zł był niewystarczający dla zabezpieczenia potrzeb, dlatego Główny Inspektor zwrócił się w każdym z tych lat do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi o podjęcie działań w celu zwiększenia wydatków na wydatki majątkowe. GIJHARS nie otrzymał jednak odpowiedzi na pisma kierowane do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Nie zwiększono limitu wydatków na wydatki majątkowe i nie zwiększono etatów we wnioskowanym zakresie.

(akta kontroli str. 2174-2188, 3225-3282, 3894-3898)

5.1 Wydatki ponoszone w latach 2019-2021 (I połowa) na działalność laboratoryjną Inspektoratu z tytułu:

a) wynagrodzeń osobowych wyniosły w 2019 r. 5 115,7 tys. zł, w 2020 r. 7 028,1 tys. zł i w 2021 r. (I połowa) 3 839,2 tys. zł. W 2020 r. w porównaniu do 2019 r. wynagrodzenia wzrosły o 37% (co było wynikiem głównie przejęcia dodatkowych pracowników przejmowanych laboratoriów).

b) dodatkowego wynagrodzenia rocznego wyniosły w 2019 r. 267,1 tys. zł, w 2020 r. 357,2 tys. zł, w 2021 r. (I połowa) 555 tys. zł.

W latach 2019 – 2021 (I połowa) średnie miesięczne wynagrodzenie³⁴ laborantów oraz pracowników obsługi administracyjnej laboratoriów utrzymywało się na zbliżonym poziomie i wyniosło odpowiednio:

- 4 127,14 zł i 3 780,08 zł,
- 4 452,79 zł i 3 816,07 zł,
- 4 500,91 zł i 3 841,08 zł.

W latach 2019 – 2021 (I połowa) łączne roczne wydatki na:

³³ Pisma z: 1 marca 2016 r. nr GI-BOL.pr-071-29/16, 13 lutego 2018 r. nr GI-BOLpr-071-18/18, 24 maja 2019 r. nr GI-BOLpr-071-50/19, 22 lipca 2020 r. nr GI-BKS-071-8/20.

³⁴ Obejmuje: wynagrodzenie zasadnicze, dodatek stażowy, funkcyjny, stała premia oraz dodatek urzędnika służby cywilnej.

- szkolenia pracowników laboratoriów wyniosły odpowiednio: 197,2 tys. zł, 110,8 tys. zł, 22,5 tys. zł;
(akta kontroli str. 169-188, 1874-1882, 1976)
- akredytację³⁵ laboratoriów wyniosły odpowiednio: 51,8 tys. zł, 67,4 tys. zł, 68,3 tys. zł;
(akta kontroli str. 246-247, 1883-1921, 2189-2318, 2585-2589)
- zakupy inwestycyjne (urządzeń laboratoryjnych) wyniosły odpowiednio: 2 957,6 tys. zł, 662,8 tys. zł, w I połowie 2021 r. nie wydatkowano środków;
(akta kontroli str. 1767-1768, 1770-1771, 1866-1867)
- zakup odczynników wyniosły odpowiednio: 802,8 tys. zł, 1 429,8 tys. zł, 167,7 tys. zł;
(akta kontroli str. 195, 204, 1932-1934, 2590-2611)
- zakup drobnego sprzętu laboratoryjnego - odpowiednio: 1 065,5 tys. zł, 754,5 tys. zł, 37,6 tys. zł;
(akta kontroli str. 189, 198, 1948-1949, 2605-2607)
- zakup pozostałego sprzętu³⁶ - odpowiednio: 220,5 tys. zł, 285,5 tys. zł, 8,4 tys. zł.
(akta kontroli str. 197, 206, 1928-1929, 2601-2604)
- zakup usług informatycznych wyniosły odpowiednio 108,5 tys. zł, 116,5 tys. zł, 33,2 tys. zł;
(akta kontroli str. 208-220, 222-236, 1954-1960, 3191,3199-3200, 3214-3215)
- badania biegłości wyniosły odpowiednio: 105,3 tys. zł, 91,1 tys. zł, 24,3 tys. zł;
(akta kontroli str. 208-220, 222-236, 1954-1960, 3201-3202, 3207, 3126-3217)
- zakupu usług wzorcowania, przeglądów, kalibracji, legalizacji w latach wyniosły odpowiednio: 235,7 tys. zł, 237,1 tys. zł, 59,1 tys. zł;
(akta kontroli str. 208-220, 222-236, 1954-1960, 3205-3206, 3211-3212, 3218-3220)
- usługi utylizacji³⁷ wyniosły odpowiednio: 15,5 tys. zł, 61 tys. zł, 13,5 tys. zł;
(akta kontroli str. 208-220, 222-236, 1954-1960, 3179, 3204, 3210)
- usługi sprzątnięcia wyniosły odpowiednio: 239,8 tys. zł, 305,2 tys. zł, 150 tys. zł;
(akta kontroli str. 208-220, 222-236, 1954-1960, 3203, 3208-3209, 3213)
- zakup usług remontowych, konserwacji i napraw urządzeń laboratoryjnych i urządzeń infrastruktury laboratoriów³⁸ wyniosły odpowiednio: 798,9 tys. zł, 686,1 tys. zł, 208,7 tys. zł.
(akta kontroli str. 207, 221, 1950-1953, 2623-2633)

5.2 Wysokość wydatków w latach 2019-2021 r. (I półrocze) na finansowanie badań laboratoryjnych zleconych przez GIJHARS innym wyspecjalizowanym laboratorium (art. 32 ust. 3 ustawy o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych) wyniosła:

a) 11,5 tys. zł w 2019 r. - zlecono badanie 37 próbek, w tym:

- 11 Instytutowi Ochrony Roślin – Państwowemu Instytutowi Badawczemu w Poznaniu, Zakładowi Badania Pozostałości Środków Ochrony Roślin (dalej: IOR),
- pięć Instytutowi Ogrodnictwa w Skierniewicach (dalej: IO) oraz
- 21 H.(...) sp. z o.o.

b) 77 tys. zł w 2020 r. - zlecono badanie 114 próbek, w tym:

- 103 IOR,

³⁵ Obejmujące opłaty za ocenę w procesie nadzoru oraz opłaty za czynności związane z uczestnictwem w krajowym systemie akredytacji.

³⁶ Takich jak m.in. telefonów, mebli, akcesoriów komputerowych.

³⁷ W tym odczynników i odpadów chemicznych.

³⁸ Takich jak m.in. centrali telefonicznej, dźwigu osobowo - towarowego, klimatyzatorów, systemu monitoringu i alarmowego.

- 7 IO,
  - 4 w ramach oceny sensorycznej próbek oliwy z oliwek zgodnie z rozporządzeniem wykonawczym Komisji (UE) w sprawie właściwości oliwy z oliwek i oliwy z wycioczyn oliwek oraz w sprawie odpowiednich metod analizy³⁹; próbki zostały przesłane do laboratoriów w Niemczech i Grecji.
- c) 10,5 tys. zł w I połowie 2021 r. - zlecono badanie 15 próbek, w tym:
- 14 IOR;
  - jedną IO.

(akta kontroli str. 237-245, 2555-2571, 2887-2892, 3499-3500)

Zlecenie badania próbek (albo ich wtórników) przez GIJHARS i ich przekazywanie laboratoriom IOR, IO oraz H sp. z o.o. dotyczyło próbek pobieranych podczas kontroli sprawdzającej u producentów ekologicznych oraz produktów importowanych z państw trzecich w celu określenia poziomu pozostałości pestycydów, określonymi Wytycznymi Komisji Europejskiej (dalej: Wytyczne KE)⁴⁰.

Ponadto, w latach 2019-2020 IJHARS, w ramach programu wieloletniego⁴¹ pod nazwą „Ochrona roślin uprawnych z uwzględnieniem bezpieczeństwa żywności oraz ograniczenia strat w plonach i zagrożeń dla zdrowia i ludzi, zwierząt domowych i środowiska”, w ramach zadania 1.7 „Analiza pozostałości środków ochrony roślin i mikotoksyn w płodach rolnych pochodzących z produkcji pierwotnej oraz w wodach podziemnych i powierzchniowych w pobliżu miejsc produkcji”, zlecał badania IOR w ramach środków finansowych przeznaczonych na finansowane ww. Programu. Pismem z 14 listopada 2018 r. Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi⁴², poinformowało, że IJHARS w ramach nadzoru nad rolnictwem ekologicznym przekazuje corocznie do IOR około 100 próbek, w szczególności w celu kontroli importowanych towarów oraz wyjaśnienia przypadków znosu środków ochrony roślin na plantacje ekologiczne z upraw konwencjonalnych. Pula próbek w ramach Programu wieloletniego została rozdysponowana przez GIJHARS pomiędzy poszczególne WIJHARS, w ten sposób, że każdy z nich otrzymał do dyspozycji od trzech do dziewięciu próbek.

W 2019 r. w ramach Programu wieloletniego do IOR skierowano 105 próbek, a w 2020 r. 104 próbki. Po wyczerpaniu puli próbek, zgodnie z zaleceniami GIJHARS zlecenie badania próbek miało być kierowane do laboratorium GIJHARS w Gdyni.

Pismem z 19 czerwca 2019 r.⁴³, Główny Inspektor poinformował WIJHARS, że w związku z awarią chromatografu gazowego w LS w Gdyni, próbki produktów objętych Wytycznymi KE oraz pobrane u producentów ekologicznych mają być przekazywane do IOR i będą finansowane ze środków własnych GIJHARS i nie będą zaliczane do puli próbek przyznanych WIJHARS w ramach ww. Programu wieloletniego (finansowanych ze środków programu). Awarię chromatografu usunięto 28 czerwca 2019 r.

Od października 2019 r. ponownie nie było możliwości zlecenia badań laboratoryjnych próbek pobranych u producentów ekologicznych w celu określenia

³⁹ Rozporządzenie wykonawcze Komisji (UE) 2019/1604 z dnia 27 września 2019 r. zmieniające rozporządzenie (EWG) nr 2568/91, Dz. U. UE L 250/14 z 30.09.2019 r.

⁴⁰ Wytyczne Komisji Europejskiej w zakresie przeprowadzania dodatkowej kontroli urzędowej produktów ekologicznych pochodzących z Ukrainy, Kazachstanu, Mołdawii i Federacji Rosyjskiej z 28 listopada 2018 r. (oraz kolejnymi z 29 listopada 2019 r., 15 grudnia 2020 r. – obejmującą również produkty pochodzące z Turcji). Wytyczne Komisji Europejskiej w zakresie przeprowadzania dodatkowej kontroli urzędowej produktów ekologicznych pochodzących z Chin z 28 listopada 2018 r. (oraz kolejnymi z 29 listopada 2019 r. i 16 grudnia 2020 r.).

⁴¹ Uchwały Rady Ministrów nr 155/2018 z dnia 16 października 2018 r. zmieniającej uchwałę w sprawie ustanowienia programu wieloletniego (dalej: Program wieloletni).

⁴² Nr HOR.kor.0210.11.2017.

⁴³ nr GI-BRE.re-073-16/19.

poziomu pestycydów do LS w Gdyni, gdyż personel laboratorium nie uzyskał potwierdzenia prawidłowego wykonywania badań w badaniach biegłości. Próbkę przekazywane były do IOR, ale już w ramach puli wynikającej z Programu wieloletniego, przyznanej dla danego WIJHARS, a po jej wyczerpaniu do laboratorium wyznaczonego przez GIJHARS, tj. do laboratorium H. sp. z o.o. (ze względu na pilną potrzebę wykonania badań i brak możliwości ich wykonania przez własne laboratoria GIJHARS).

W roku 2020 pula próbek określona Programem wieloletnim została wyczerpana w lutym i próbki przekazywane były do laboratoriów wyznaczonych przez GIJHARS, tj. nadal do laboratorium IOR oraz do laboratorium IO, a badania realizowane poza Programem wieloletnim finansowane były ze środków własnych GIJHARS.

Od 2021 r. zgodnie z zaleceniami⁴⁴ GIJHARS próbki produktów objętych Wytycznymi KE miały być przekazywane do LS Kielce (dotyczyło to próbek ryżu, mąki, zbóż i przetworów zbożowych o niskiej zawartości tłuszczu do około 20%), próbki do badań innych produktów przekazywane były do laboratoriów wyznaczonych, tj. do laboratorium IOR i IO.

(akta kontroli str. 2345-2572, 3578-3598)

Główny Inspektor wyjaśnił, że laboratoria ww. podmiotów (IOR, IO, H. sp. z o.o.) znajdują się na liście referencyjnej określonej w rozporządzeniu Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 maja 2015 r. w sprawie laboratoriów urzędowych i referencyjnych oraz zakresu analiz wykonywanych przez te laboratoria⁴⁵. Główny Inspektor wskazał także, że w zakresie terminów realizacji zleconych badań nie wpłynęły informacje świadczące o trudnościach lub opóźnieniach.

Badanie pięciu zleceń na odpłatne badanie próbek przekazanych do IOR wykazało, że czas wykonania badania wynosił od dwóch do czterech dni.

(akta kontroli str. 2887-3025, 3390-3408, 3578-3583)

Wydatki WIJHARS w Lublinie⁴⁶ związane z poborem, przewozem i przesyłką próbek w okresie objętym kontrolą wyniosły:

- a) w 2019 r. - 164,2 tys. zł,
- b) w 2020 r. - 87,2 tys. zł,
- c) w 2021 r. (I połowa) – 36,3 tys. zł.

Wydatki obejmowały zakup samochodu (w 2019 r.), paliwa, remonty i ubezpieczenie samochodów, zakup usług kurierskich, wydatki związane z pakowaniem przesyłek, diety, zakup lodówki do przewozu próbek (w 2020 r.). Wydatki na zakup samochodu, zakup paliwa, remonty samochodów i ich ubezpieczenie dotyczą wszystkich wyjazdów w celu dokonania czynności kontrolnych, w trakcie których w określonych sytuacjach pobierane były próbki artykułów rolno – spożywczych. Zgodnie z informacją przekazaną przez WIJHARS w Lublinie, nie jest możliwe określenie w jakim stopniu wydatki te dotyczą transportu pobranych próbek, a w jakim innych czynności związanych z prowadzonymi kontrolami.

Ponadto, w WIJHARS w Lublinie zostały poniesione wydatki związane bezpośrednio z transportem próbek do laboratoriów GIJHARS artykułów szybko psujących się. Szacunkowy koszt wyniósł:

- w 2019 r. – 3,1 tys. zł⁴⁷,
- w 2020 r. - 2,4 tys. zł⁴⁸,

⁴⁴ Pismo z 8 stycznia 2021 r. nr GI-BRE.071.2.2.2021.

⁴⁵ Dz.U. z 2015 r. poz. 795.

⁴⁶ Informacje zasięgnięte w trybie art. 29 ust. 1 pkt 2 lit. f ustawy o NIK.

⁴⁷ Były to dwa wyjazdy na trasie Lublin – Poznań, osiem wyjazdów na trasie Lublin – Janów Lubelski oraz jeden wyjazd na trasie Lublin – Tomaszów Lubelski.

⁴⁸ Było to sześć wyjazdów na trasie Lublin-Kielce i jeden wyjazd na trasie Lublin-Warszawa.

– w 2021 r. (I połowa) – 1,4 tys. zł⁴⁹.

(akta kontroli str. 3495-3496)

6. Zgodnie z obowiązującą w GIJHRS procedurą PG-S-10 w sprawie Postępowania przy realizacji zakupu towarów, usług i robót budowlanych, wnioski o zakup towaru lub usługi, po uprzednim wstępnym rozeznaniu rynku lub po przeprowadzeniu postępowania o udzielenie zamówienia publicznego, składane były przez kierownika komórki organizacyjnej. W przypadku gdy był nim kierownik laboratorium, wniosek podlegał zaopiniowaniu przez Dyrektora BOL pod względem celowości, zasadności i oszczędności.

Badaniu poddano losowo wybrane wydatki na zakup dla CL w Poznaniu oraz LS w Lublinie odczynników chemicznych (po trzy zakupy dla każdego z laboratoriów w łącznej kwocie 95,8 tys. zł) i urządzeń laboratoryjnych (po dwa zakupy dla każdego z laboratoriów w łącznej kwocie 347,8 tys. zł). W wyniku badania stwierdzono, że zakup dokonany został w trybie przetargu nieograniczonego, w oparciu o przepisy ustawy z dnia z dnia 29 stycznia 2004 r. Prawo zamówień publicznych⁵⁰ lub w przypadku gdy wartość nie przekroczyła kwoty określonej w art. 4 pkt 8 ww. ustawy, dokonywane było rozeznanie rynkowe w formie zapytania ofertowego. Zakupy odczynników i urządzeń dokonywane były w związku z wnioskami laboratoriów zgłaszającymi potrzeby w tym zakresie. Dostawy odczynników i urządzeń do laboratoriów dokonywane były terminowo, poza jednym przypadkiem dotyczącym odczynników (opóźnienie wyniosło 23 dni) i jednym dotyczącym zakupu sprzętu (opóźnienie wyniosło 42 dni). W obu przypadkach dostawców obciążono karami umownymi zgodnie z postanowieniami zawartych umów. Zapłata za dostawę odczynników i urządzeń nastąpiła w terminie.

(akta kontroli str. 3306-3388)

7. W latach 2019 – 2021 (I półrocze) wysokość wniesionych opłat za badania laboratoryjne przeprowadzone na wniosek przedsiębiorców na podstawie art. 31 ustawy o jakości handlowej artykułów rolno-spożywczych wyniosła odpowiednio:

- 24,1 tys. zł,
- 27,2 tys. zł,
- 6,8 tys. zł.

Wysokość opłat wniesionych przez przedsiębiorców na rzecz GIJHAR za badania laboratoryjne w ramach kontroli jakości handlowej, na podstawie art. 39 ww. ustawy, w tym kontroli granicznej i w wyniku której stwierdzono, że artykuły rolno-spożywcze nie odpowiadają wymaganiom jakości handlowej lub wymaganiom dodatkowym zadeklarowanym przez producenta wyniosła odpowiednio:

- 239,9 tys. zł,
- 190,1 tys. zł,
- 225,1 tys. zł.

(akta kontroli str. 248-251, 1970-1972)

Stwierdzone
nieprawidłowości

W działalności kontrolowanej jednostki w przedstawionym wyżej zakresie stwierdzono następującą nieprawidłowość:

W objętym kontrolą okresie wykorzystanie niżej wymienionych trzech urządzeń laboratoryjnych było nieefektywne. Urządzenia te nie były wykorzystane do badań laboratoryjnych związanych z urzędową kontrolą, oceną jakości handlowej artykułów

⁴⁹ Były to cztery przejazdy na trasie Lublin – Kielce.

⁵⁰ Dz. U. z 2019 r. poz. 1843.

rolno-spożywczych i wykonywanych na zlecenie agencji wykonawczo-płatniczych, w jednym przypadku od dwóch i w drugim od sześciu lat, a zestaw do analizy izotopów stabilnych został wykorzystany po raz pierwszy - po ponad dwóch latach i siedmiu miesiącach od zakupu - do badań laboratoryjnych w ramach kontroli urzędowej (w sierpniu 2021 r.). Na ten stan wpływ miały m.in. niskie wynagrodzenia laborantów Inspekcji oraz związana z tym fluktuacja kadr, konieczność szkolenia i wdrażania nowych pracowników, a także rewalidacji metod badawczych. Do niewykorzystanych urządzeń należały:

- 1) zestaw do analizy izotopów stabilnych, zakupiony w 2018 r. za kwotę 1 545,1 tys. zł⁵¹, przyjęty na stan środków trwałych 31 grudnia 2018 r., który zgodnie z wnioskiem o zakup miał służyć do wykonywania analiz w ramach statutowej działalności laboratorium;
- 2) chromatograf gazowy zakupiony w 2015 r. za kwotę 257,1 tys. zł, przyjęty na stan środków trwałych 23 listopada 2015 r., który zgodnie z wnioskiem o zakup miał służyć potrzebom CL w Poznaniu;
- 3) sekwenator kapilarny zakupiony w 2019 r. za kwotę 699,9 tys. zł, przyjęty na stan środków trwałych 15 lipca 2019 r., który zgodnie z wnioskiem o zakup został zakupiony w celu wykorzystania przy wykonywaniu badań w ramach urzędowej kontroli w obszarze badań PCR oraz w celu prawidłowego funkcjonowania LS w Lublinie.

(akta kontroli str. 2694-2701, 2718, 3127-3171, 3283-3305, 3515-3575)

Ad1) Jak wyjaśniła była p.o. kierownik CL w Poznaniu w odniesieniu do zestawu do analizy izotopów stabilnych:

- uruchomienie urządzenia nastąpiło w styczniu 2019 r. i do listopada 2019 r. odbywało się szkolenie personelu oraz nabywanie biegłości i doświadczenia koniecznego do wdrożenia metody analitycznej (przeprowadzono około 600 analiz); w grudniu 2019 r. nastąpiła walidacja metody (przeprowadzono około 800 analiz); w lutym i marcu 2020 r. wykonywane były badania dla wódek i spirytusów pochodzących z kontroli w celu rozeznania rynku i przygotowania walidacji napojów spirytusowych (przeprowadzono 100 analiz);
- od marca do września 2020 r. aparat był wyłączony z użytkowania z uwagi na zmiany personalne w laboratorium oraz utrudnioną sytuacją epidemiczną nabór nowych pracowników; w październiku i listopadzie 2020 r. nastąpiło szkolenie i wdrożenie nowego personelu do prac z urządzeniem, przeprowadzono analizy testowe (100 analiz);
- w grudniu 2020 r. i styczniu 2021 r. przeprowadzono rewalidację metody oznaczania stosunku izotopowego węgla 13C/12C w spirytusie w związku ze zmianą personelu pracującego z urządzeniem (przeprowadzono 500 analiz);
- w marcu i kwietniu 2021 r. nastąpiła walidacja metody oznaczania stosunku izotopowego węgla 13C/12C w napojach spirytusowych (przeprowadzono 440 analiz) oraz badano stabilność certyfikowanych materiałów odniesienia (50 analiz). Efektem prowadzonych badań było powstanie procedury badawczej PB-54/PAI/LP, wyd. 1 z 18 grudnia 2019 r.;
- obecnie trwają prace nad nowym wydaniem procedury uwzględniającej dane walidacyjne również dla napojów spirytusowych.

W latach 2019 – 2021 (I połowa) łącznie pięciu pracowników laboratorium pracowało z zestawem, w tym:

---

⁵¹ Wartość nabycia wynosiła 1 556 tys. zł. W związku z zwłoką w wykonaniu umowy dostawcę obciążono karą umowną w wysokości 10,9 tys. zł.

- dwóch - od stycznia 2019 r. do chwili obecnej, przy czym jedna z nich, w marcu 2020 r. została przeniesiona do analiz metodami chromatografii gazowej i obecnie pracuje w zespole chromatografii cieczowej;
- jedna - od października 2020 r. do chwili obecnej;
- jedna od stycznia 2019 r. do marca 2020 r. (pracownik złożył wypowiedzenie);
- jedna - od października 2020 r. do maja 2021 r. (pracownik złożył wypowiedzenie).

Kierownik CL w Poznaniu podała, że dla metod oznaczania stosunku izotopowego węgla $^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$ w spirytusie i w napojach spirytusowych została wykonana walidacja oraz został zaplanowany udział w badaniach biegłości w celu zgłoszenia do akredytacji. Kolejną zaplanowaną metodą do wdrożenia w 2021 r. jest oznaczenie stosunku izotopowego węgla $^{13}\text{C}/^{12}\text{C}$ w sokach owocowych, a planowane wykorzystanie metod nastąpi w II połowie 2022 r. po uzyskaniu akredytacji. W dalszej perspektywie planowane jest wykorzystanie urządzenia do analizy izotopów stabilnych w analizie jakości miodów (m.in. do określania cukrów dodanych).

2) Jak wyjaśniła kierownik CL w Poznaniu w odniesieniu do chromatografu gazowego:

- po zakupie, w 2016 r. wykonano 56 analiz próbek w celach szkoleniowych oraz 210 analiz w związku z walidacją oznaczania markerów w winie;
- w 2017 r. wykonano 85 analiz w związku z walidacją oznaczania zawartości cyjanowodoru w napojach spirytusowych wg procedury badawczej PB-46/PAI/LP;
- w 2018 r. wykonano 194 analizy w związku z walidacją oznaczania wolnych aminokwasów w sokach;
- jednak w 2019 r. personel, który obsługiwał chromatografy gazowe zajął się wdrażaniem nowej techniki izotopowej;
- poza wdrażaniem nowej techniki; dwóch pracowników zajmujących się techniką chromatografii gazowej oraz izotopowej, uczestniczyło w kontrolach m.in. oliwy z oliwek;
- ponadto, zmiany personalne w II połowie 2020 r., tj. przyjęcie nowego pracownika do chromatografii gazowej, spowodowały konieczność zapoznania z techniką, wdrożenia i przeszkolenia go w pierwszej kolejności z metod przewidzianych do analiz z kontroli planowych.

W latach 2015 – 2021 (I połowa) na chromatografie gazowym z detektorem masowym pracowało łącznie trzech pracowników:

- jeden od 2015 r. do chwili obecnej;
- jeden od 2018 r. do chwili obecnej;
- jeden od listopada 2015 do kwietnia 2017 r. (pracownik ten zmienił pracę).

(akta kontroli str. 2731-2749.)

3) Jak wyjaśniła Dyrektor LS w Lublinie przyczynami braku zamierzonego wykorzystania sekwenatora były:

- braki kadrowe w obszarze PCR (jedna osoba była dwukrotnie w okresie od czerwca 2018 r. do lipca 2021 r. na urlopie macierzyńskim i jedna na długotrwałym – od kwietnia 2021 r. zwolnieniu lekarskim);
- bieżące analizy w obszarze PCR, tj. identyfikacja odmian chmielu (certyfikacja chmielu w sezonie wrzesień 2019/marzec 2020 i wrzesień 2020/marzec 2021);
- uczestnictwo w badaniach próbek w innych obszarach;
- pandemia koronawirusa, tj. praca zdalna i izolacja;
- przygotowanie i uzyskanie akredytacji dla badań GMO w I połowie 2021 r.

W latach 2019 - 2020 sekwenator kapilarny był wykorzystywany w ramach szkolenia pracowników i szkoleń metodycznych (zbadano 25 próbek i wykonano 56 oznaczeń). W okresie tym sekwenator był użytkowany przez trzech pracowników laboratorium, dodała, że jedna osoba, która wróciła z urlopu macierzyńskiego będzie odbywała szkolenie z zakresu obsługi sprzętu. Kontynuacja wykorzystania urządzenia jest planowana w 2021 r. do wdrażania identyfikacji odmian chmielu i nabywania biegłości analitycznej analityków. W lipcu 2021 r. sprzęt został zweryfikowany przez firmę zewnętrzną, zgodnie z zaleceniami producenta. Zaplanowane na wrzesień 2021 r. szkolenie metodyczne z zakresu identyfikacji odmian chmielu jest na etapie uzgodnień z wykonawcą, tj. Polską Akademią Nauk. Planowane jest także wykorzystanie urządzenia podczas certyfikacji chmielu w sezonie 2021/2022.

(akta kontroli str. 3455-3459)

Główny Inspektor wyjaśnił, że: (...) wdrażanie metody na specjalistycznym sprzęcie, jakim jest sekwenator kapilarny jest procesem długoterminowym, żmudnym, wymagającym czasu na poznanie działania i obsługi specjalistycznego programu i sprzętu oraz zastosowanie do konkretnego celu i konkretnej matrycy obecnie brak jest metod znormalizowanych z zastosowaniem sekwenatora kapilarnego. W związku z powyższym, pracownicy laboratorium korzystają z dostępnych publikacji naukowych w tym obcojęzycznych, aby móc przeprowadzić proces walidacyjny. Odnosząc się do urządzeń znajdujących się w CL w Poznaniu wyjaśnił, że urządzenia te zostały wdrożone do używania oraz, że (...) miarą wykorzystania i wdrożenia aparatu nie są wyłącznie wydane sprawozdania z badań. Wdrażanie metod instrumentalnych ze względu na złożoność technik oraz konieczność biegłości w obsłudze sprzętu wymaga czasu, samokształcenia i ciągłego doskonalenia umiejętności personelu. Urzędowy charakter badań wymaga, aby metody zostały odpowiednio zwalidowane/zweryfikowane przed zastosowaniem w kontroli. Walidacja/weryfikacja metod polega na wykonywaniu badań, które prowadzić mają do stwierdzenia, że dana metoda jest przydatna do stosowania.

(akta kontroli str. 3578-3583)

NIK, nie kwestionując potrzeby opracowania i wdrożenia metod badawczych oraz szkoleń i nabycia biegłości analitycznej pracowników laboratorium, zauważa, że od momentu zakupu ww. urządzeń upłynął znaczny czas (od dwóch do ponad pięciu lat.)

W tym okresie jedynie jedno z urządzeń, tj. zestaw do analizy izotopów stabilnych, zostało po trzech latach od zakupu wykorzystane (w sierpniu 2021 r.) do badań w ramach kontroli urzędowej artykułów rolno – spożywczych. Podkreślić przy tym należy, że początkowo w okresie od stycznia 2019 r. do marca 2020 r. do pracy z zestawem w celu opracowania i walidacji metody przypisanych zostało trzech pracowników laboratorium, w wyniku czego w grudniu 2019 r. została opracowana procedura badawcza PB-54/PAI/LP, a następnie prace zostały wstrzymane w okresie od marca do września 2020 r., pomimo że do pracy z zestawem przypisany był nadal jeden z pracowników.

Odnosnie chromatografu gazowego stwierdzić należy, że obecnie nie jest nawet zaplanowane dalsze jego wdrażanie, a pracownicy, którzy początkowo go obsługiwali zostali przypisani do innych zadań – jedna do zespołu obsługującego ww. zestaw do analizy izotopów stabilnych, w którym pozostaje do chwili obecnej, kolejna obecnie pracuje w zespole chromatografii cieczowej. Podkreślić ponadto należy, że ostatnie wykonane analizy na chromatografie odbyły się w 2018 r.

W przypadku sekwenatora kapilarnego, pomimo upływu dwóch lat od zakupu i przypisaniu do jego obsługi trzech pracowników laboratorium, w dalszym ciągu urządzenie jest na etapie wdrażania.

IV. Uwagi i wnioski

- Wnioski W związku ze stwierdzoną nieprawidłowością, Najwyższa Izba Kontroli, na podstawie art. 53 ust. 1 pkt 5 ustawy o NIK, wnosi o podjęcie działań mających na celu zapewnienie efektywnego wykorzystania zakupionych urządzeń laboratoryjnych.
- Uwagi Najwyższa Izba Kontroli nie formułuje uwag.

V. Pozostałe informacje i pouczenia

Wystąpienie pokontrolne zostało sporządzone w dwóch egzemplarzach; jeden dla kierownika jednostki kontrolowanej, drugi do akt kontroli.

Prawo zgłoszenia
zastrzeżeń

Zgodnie z art. 54 ustawy o NIK kierownikowi jednostki kontrolowanej przysługuje prawo zgłoszenia na piśmie umotywowanych zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, w terminie 21 dni od dnia jego przekazania. Zastrzeżenia zgłasza się do Prezesa NIK. Prawo zgłaszania zastrzeżeń, zgodnie z art. 61b ust. 2 ustawy o NIK, nie przysługuje do wystąpienia pokontrolnego zmienionego zgodnie z treścią uchwały w sprawie zastrzeżeń.

Obowiązek
poinformowania NIK o
sposobie wykonania
wniosku

Zgodnie z art. 62 ustawy o NIK należy poinformować Najwyższą Izbę Kontroli, w terminie 21 od otrzymania wystąpienia pokontrolnego, o sposobie wykonania wniosku pokontrolnego oraz o podjętych działaniach lub przyczynach niepodjęcia tych działań.

W przypadku zgłoszenia zastrzeżeń do wystąpienia pokontrolnego, termin przedstawienia informacji liczy się od dnia otrzymania uchwały o oddaleniu zastrzeżeń w całości lub zmienionego wystąpienia pokontrolnego.

Warszawa, 5 października 2021 r.

Wiceprezes
Najwyższa Izba Kontroli
Małgorzata Motylow

.....
podpis